Економічна та правова природа банківської гарантії

П.Д. Петренко
здобувач,
Інститут приватного права
і підприємництва
НАПрН України

Науковий керівник
Р.А. Майданик,
член-кореспондент
НАПрН України,
доктор юридичних наук,
професор, завідувач
кафедри цивільного права
юридичного факультету
Київського національного
університету імені
Тараса Шевченка

У статті проаналізовано останні наукові дослідження поняття, економічної та правової природи банківської гарантії. Надано пропозиції на основі положень чинного законодавства України та практики його застосування щодо внесення змін до Цивільного кодексу України в частині визначення поняття «гарантія».

В статье проанализированы последние научные исследования понятия, экономической и правовой природы банковской гарантии. Предложено на основании положений действующего законодательства и практики его применения внесение изменений в Гражданский кодекс Украины в части определения понятия «гарантия».

This article analyzes the latest research concepts of economic and legal nature of a bank guarantee. On the basis of the provisions of existing legislation and its implementation changes to the Civil Code of Ukraine regarding the definition of guarantee are proposed.

Ключові слова: *гарантія, банківська гарантія, договір про надання гарантії, вимога про сплату платежу, забезпечення виконання зобов'язань.*

Постановка проблеми

Поняття, економічна та правова природа банківської гарантії є предметом активного дослідження з моменту введення її до цивільного законодавства України та інших країн СНД. Незважаючи на це, єдиного підходу авторами так і не сформовано, що спонукає сучасних дослідників повертатися до окресленої проблематики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Загалом, цим питанням присвячені роботи низки науковців-класиків цивільного права: М.І. Брагінського, В.В. Вітрянського, Т.В. Боднар, Б.М. Гонгало, О.В. Латинцева – і молодих дослідників: Г.А. Аванесової, Л.А. Бірюкової, К.В. Волошиної, Л.О. Єсіпової, К.Ю. Молодика, Р.П. Сойка, В.М. Сломи, Ю.В. Петровського та інших.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

Незважаючи на таку кількість наукових розробок як українських, так і закордонних акторів, питання економічної та правової природи банківської гарантії досі залишається дискусійним та не до кінця вивченим, що спонукає до нових більш глибоких теоретичних досліджень. Крім того, з часу існування цього інституту сформувалася практика його застосування, що певною мірою відрізняється від наукової доктрини.

Формулювання цілей статті

Метою статті є комплексний аналіз існуючих підходів до теоретичного та легального визначення поняття і характерних ознак банківської гарантії з метою визначення її економічної та правової природи. Для цього необхідно вирішити такі завдання: дослідити поняття та особливості банківської гарантії, проаналізувати існуючі нормативно-правові акти, які регулюють правовідносини, що виникають унаслідок надання банківської гарантії, а також особливості їх застосування на практиці.

Виклад основного матеріалу дослідження

Слід зазначити, що поняття «гарантія» широко застосовується як у повсякденному житті, так і в юриспруденції. Саме слово «гарантія» походить із французької мови та дослівно означає «забезпечення». Новий тлумачний словник української

мови визначає це поняття як «забезпеку, убезпеку, запоруку» [1, с. 413], а словник С.І. Ожегова – як «ручательтсво, поруку в чому-небудь, забезпечення» [2, с. 114]. При цьому, останній розкриває поняття «забезпечити», у тому числі, як «зробити цілком можливим, дійсним, реально виконуваним» [2, с. 374]. Тобто, поняття «гарантія» використовується тоді, коли йдеться про щось, що додає впевненості в тому, що певна дія буде вчинена, виконана, реалізована або щось відбудеться. При цьому, на побутовому рівні поняття «гарантія» та «порука» часто ототожнюються. Загалом, це не дивно, оскільки визнавалися практично синонімами в законодавстві та юридичній науці.

В Україні на законодавчому рівні поняття «гарантія» в її сучасному розумінні було введено Цивільним кодексом України 2004 р. (далі – ЦКУ), який визначив її як один із видів забезпечення виконання зобов'язань. Як убачається з положень ЦКУ, законодавець використовує термін «гарантія», хоча очевидно, що йдеться про інститут, який відповідає банківській або незалежній гарантії, що застосовується в міжнародній торгівлі. На нашу думку, такий вибір законодавця є вдалим, оскільки в Україні право видавати гарантії мають не лише банки, а й інші організації. Тому запровадження терміну «банківська гарантія» у цивільне законодавство України (наприклад, за аналогією з ЦК Російської Федерації) термінологічно обмежило б сферу застосування вказаного поняття. Водночас, зважаючи на те, що термін «банківська гарантія» є більш поширеним на міжнародному ринку, у подальшому в цій статті використовуватимемо переважно вказаний термін, а не термін «гарантія».

Згідно зі ст. 560 ЦКУ за гарантією банк, інша фінансова установа, страхова організація (гарант) гарантують перед кредитором (бенефіціаром) виконання боржником (принципалом) свого обов'язку. Гарант відповідає перед кредитором за порушення зобов'язання боржником.

За словами І.А. Безклубого, «запропонована дефініція є модифікацією визначення банківської гарантії, що міститься в ст. 2 Уніфікованих правил МТП для банківських гарантій на першу вимогу 1992 року» [3, с. 381]. Це твердження є досить дискусійним, оскільки вказаний міжнародний акт визначає банківську гарантію на першу вимогу як будь-яку гарантію або платіжне зобов'язання банку, страхової компанії або іншої юридичної чи фізичної особи (гаранта), видану в письмовій формі, що містить зобов'язання сплатити грошову суму в разі надання письмової платіжної вимоги, складеної відповідно до її умов, а також інших документів, якщо таке зобов'язання видано:

1) за наказом і під відповідальність однієї сторони (принципала);

2) за наказом або під відповідальність банку, страхової компанії або іншої юридичної чи фізичної особи (емітент), що діє за наказом принципала, на користь іншої сторони (бенефіціара).

Отже, Уніфіковані правила 1992 р. дають розширене визначення поняття «банківська гарантія» на першу вимогу шляхом перерахування її основних ознак, чого немає в ЦКУ.

Ураховуючи викладене, можна погодитися з думкою В.М. Сломи, що «норми ЦК України, присвячені гарантії, були розроблені на підставі Уніфікованих правил 1992 року. Проте при розробці ЦК України був врахований не тільки міжнародний досвід, але й особливості вітчизняного цивільного обігу. У зв'язку з цим деякі положення Уніфікованих правил 1992 року не ввійшли у ЦК України, а також у Кодексі з'явились норми, яких немає в Уніфікованих правилах МТП 1992 року» [4, с. 33].

Слід також зазначити, що, на нашу думку, при формулюванні ст. 560 ЦКУ законодавцем допущено логічну помилку, оскільки виходить, що «за гарантією банк… гарантує», тобто одне поняття визначається через його ж дієслівну форму, що є неприпустимим. При цьому, не зазначено, що мається на увазі під поняттям «гарантування».

Крім того, виходячи з дослівного тлумачення ч. 1 ст. 560 ЦКУ, незрозуміло, яким чином гарант гарантує виконання боржни-

УНІВЕРСИТЕТ «КРОК»

ком свого обов'язку і чи означає це, що він якимось чином має спонукати боржника до виконання його обов'язків або що він виконує зобов'язання замість боржника. Ця норма також не містить вказівку на те, що гарант може виконувати лише грошові зобов'язання, а не забезпечувати виконання обов'язку в натурі, коли йдеться про обов'язок передачі речі або виконання робіт чи надання послуг.

Видається більш вдалими формулювання, використані в цивільних кодексах деяких країн СНД. Наприклад, у Російській Федерації за банківською гарантією банк або інша кредитна установа чи страхова організація бере на себе зобов'язання сплатити грошову суму.

Ураховуючи вищевикладене, пропонуємо змінити формулювання ч.1 ст. 560 ЦКУ та викласти її в такій редакції: «За гарантією банк, інша фінансова установа, страхова організація (гарант) бере на себе зобов'язання сплатити на вимогу кредитора (бенефіціара) замість боржника (принципала) грошову суму відповідно до умов гарантії».

Слід зазначити, що поняття «гарантія» визначено на підзаконному рівні. Зокрема, згідно з Положенням про порядок здійснення банками операцій за гарантіями в національній та іноземній валютах, затвердженим постановою правління Національного банку України від 15.12.2004 № 639 (далі – Положення № 639) гарантія – це спосіб забезпечення виконання зобов'язань, відповідно до якого банк-гарант приймає на себе грошове зобов'язання перед бенефіціаром (оформлене в письмовій формі або формі повідомлення) сплатити кошти за принципала в разі невиконання останнім своїх зобов'язань у повному обсязі або їх частину в разі пред'явлення бенефіціаром вимоги та дотримання всіх вимог, передбачених умовами гарантії.

Вказане визначення було піддане критиці в літературі. Так, К.Ю. Молодико вважає, що «хоча таке визначення в цілому є непоганим, воно не вичерпно та недостатньо характеризує суть гарантії» [5, с. 23]. Далі науковець критикує відсутність низки ознак, які, на його думку, є визначальними (зокрема, односторонній характер, договірна презумпція невиконання (порушення) основного зобов'язання, можливість гаранта відмовити у платежі в разі наявності ознак зловживання своїми правами та формалізованість документарних зобов'язань). Крім того, він не погоджується з тим, що «гарант бере на себе обов'язок сплатити гроші «за принципала», оскільки гарантіями забезпечуються не лише грошові зобов'язання [5, с. 23].

На наш погляд, визначення гарантії, що міститься в Положенні № 639, досить точно характеризує це поняття. Більше того, надмірна деталізація призвела б до перевантаження та могла б бути складною для сприйняття, а відповідно – для правозастосування. Як слушно зауважив І.А. Безклубий, «гарант несе своє зобов'язання перед бенефіціаром тільки у сумі грошового еквівалента» [3, с. 382], тому вказівка в Положенні № 639 на сплату гарантом коштів за принципала є абсолютно обгрунтованою та доцільною.

ЦКУ відносить гарантію до видів забезпечення виконання зобов'язань. Водночас, рішення законодавця визначити гарантію як один із видів забезпечення виконання зобов'язань є більш дискусійним, ніж це може здатися на перший погляд. І справа навіть не в тому, що лише гарантія є самостійним незалежним від основного зобов'язання правочином. Справа у правовій та економічній природі цього інституту. Наприклад, Б.М. Гонгало вважає, що воля законодавця при включенні банківської гарантії до системи способів забезпечення виконання зобов'язань була продиктована не її правовою природою, а так званим зовнішнім впливом, який за цих обставин мав, на його думку, першорядне значення [6, с. 42-43].

Після появи інституту гарантії в законодавстві Російської Федерації думки науковців щодо її природи розділилися. Окремі автори на чолі з Т.А. Фадєєвою вважали, що за правовою природою банківська гарантія близька до договору страхування, оскільки в обох випадках підставою для здійснення платежу (гарантом або, відповідно, страхувальником) є гарантійний

або страховий випадок. Інші автори, зокрема, Є.А. Павлодський, стверджували, що банківська гарантія взагалі не є способом забезпечення виконання зобов'язань. Більше того, на його думку, «віднесення банківської гарантії до способів забезпечення виконання зобов'язань має не більше підстав, ніж, наприклад, страхування ризику неповернення позикових коштів» [цитовано за: 7, с. 589].

На переконання Н.Ю. Рассказової, банківська гарантія забезпечує лише економічно, будучи в юридичному значенні «запродажем коштів», тобто зобов'язанням надати уповноваженій особі в майбутньому необхідну суму в разі дотримання цією особою низки формальних вимог [цитовано за: 8, с. 27-28].

Водночас, більшість дослідників усетаки вважають, що гарантія є одним із видів забезпечення виконання зобов'язань, пояснюючи це зв'язком гарантії з основним правочином. Щоб довести цю думку, необхідно зупинитися на особливостях економічної та правової природи цього інституту.

Як зазначає українська дослідниця В.М. Слома, «оскільки гарантії властива забезпечувальна функція, то з економічної точки зору гарантія є інструментом, який дозволяє попередити або зменшити розміри негативних наслідків, які можуть наступити у майновій сфері кредитора при невиконанні чи неналежному виконанні зобов'язання боржником» [4, с. 37]. З наведеною думкою важко не погодитися, проте це твердження стосується й інших видів забезпечення виконання зобов'язань, а відтак не є специфічною ознакою саме гарантії. Наприклад, передача майна в заставу виконує ту ж саму функцію – вона спрямована на зменшення негативних майнових наслідків для кредитора, який у разі порушення боржником своїх обов'язків отримає право реалізувати заставлене майно та погасити заборгованість перед ним.

Пропонуємо розпочати дослідження економічної природи гарантії з точки зору банківського законодавства, ураховуючи той факт, що гарантії видаються переважно банками. Так, Закон України «Про банки і банківську діяльність» відносить будь-які гарантії до категорії банківських кредитів (ст. 2), а операції з надання гарантій, поручительств та інших зобов'язань від третіх осіб, які передбачають виконання у грошовій формі, – до кредитних операцій (ст. 49), тобто операцій, які згідно зі ст. 345 Господарського кодексу України полягають у розміщенні банками від свого імені, на власних умовах та на власний ризик залучених коштів юридичних осіб (позичальників) і громадян.

З теоретичної точки зору кредит розуміється у двох значеннях: вузькому – як сума коштів, що отримує позичальник від кредитора; і широкому – як сукупність суспільних правовідносин, що виникають, здійснюються та припиняються в процесі надання залучених раніше кредитором коштів у борг позичальнику [9, с.76]. Ознаками кредиту, визнаними переважною більшістю дослідників, є строковість, платність і повернення.

На нашу думку, визначення гарантії як одного з видів банківських кредитів, є обґрунтованим, оскільки зобов'язання гаранта перед бенефіціаром про сплату за його вимогою певної суми грошей за принципала можна охарактеризувати як обіцянку банку про надання боржнику (принципалу) визначеної в гарантії певної суми (кредиту) за умови настання певних обставин. Після виконання банком свого обов'язку зі сплати обумовленої суми у нього на підставі прямої норми закону виникає право регресу до принципала. Крім того, згідно зі ст. 567 ЦКУ гарант має право на оплату послуг, наданих ним боржникові, тому, як правило, договори про надання банківських гарантій або правочини з видачі гарантій передбачають виплату принципалом певного відсотка суми, яка була сплачена на користь бенефіціару.

Отже, після виконання банком свого обов'язку принципал зобов'язаний буде протягом установленого часу (ознака строковості) повернути банку сплачену суму (ознака повернення – через реалізацію банком права на регрес), а також сплатити банку певну винагороду за надану послу-

УНІВЕРСИТЕТ «КРОК»

гу (ознака оплатності). З цього випливає, що з економічної точки зору банківська гарантія є кредитом.

Водночас, із юридичної точки зору поняття «гарантія» та «кредитний договір» не співпадають. Зокрема, останній визначається у ст. 1054 ЦКУ як договір, за яким банк або інша фінансова установа (кредитодавець) зобов'язується надати кошти (кредит) позичальникові в розмірі та на умовах, установлених договором, а позичальник зобов'язується повернути кредит і сплатити проценти.

Відмінність між цими поняттями полягає в тому, що гарантія є зобов'язанням, обов'язок виконання якого пов'язаний із настанням певної події (надання вимоги бенефіціаром). Тобто, банк, видаючи гарантію, не знає напевно, чи доведеться йому виконувати свій обов'язок зі сплати коштів, чи ні. Водночас, при укладенні кредитного договору банк бере на себе безумовний обов'язок надати кошти. Не повністю співпадають також суб'єкти гарантійних і кредитних правовідносин. Так, страхові компанії мають право видавати гарантії, однак, вони не наділені правом укладати кредитні договори. Проте, основною відмінністю є те, що кредитний договір є основним договором, а гарантія – акцесорним зобов'язанням, тобто зобов'язанням, що забезпечує виконання іншого – основного зобов'язання.

Якщо ж аналізувати правову природу банківської гарантії, то доцільно погодитися із Ю.В. Байгушевою, яка вважає, що при виявленні правової природи банківської гарантії вирішальне значення повинно надаватися не формальному аналізові тексту статті цивільного кодексу, а дослідженню сутності цього правочину [10, с. 20]. На думку Г.А. Аванесової, сутністю банківської гарантії є сукупність необхідних ознак, притаманних їй: спеціальний суб'єкт, здатний виступати як гарант; незалежність від основного зобов'язання (самостійність); умова платежу – пред'явлення письмової вимоги бенефіціара та вказаних у банківській гарантії документів [11, с. 26-27]. Дослідниця вважає, що «без названих ознак банківська гарантія існувати не може, оскільки ці ознаки виражають природу банківської гарантії і тим самим відрізняють її від об'єктів інших видів і родів. Ці три ознаки, що виражають сутність банківської гарантії, є ядром суджень про банківську гарантію» [11, с. 27].

На нашу ж думку, правова природа гарантії значно складніша та не може обмежуватися лише перерахуванням або навіть аналізом трьох вказаних вище ознак. Узагалі, поняття «правова (або юридична) природа» є неоднозначним. Не заглиблюючись у його дослідження, наведемо позицію О.А. Красавчикова, який ще понад півстоліття тому один із небагатьох спробував визначити це поняття. На його думку, під юридичною природою цивільних правовідносин необхідно розуміти галузеву (родову та видову) приналежність правоутворюючих юридичних фактів і норм права (що визначають юридичну значимість фактів), які (факти та норми) тягнуть за собою виникнення конкретних правовідносин» [12, с. 230].

Виходячи з наведеного, для виявлення правової природи гарантії, необхідно аналізувати правовідносини, пов'язані з наданням гарантії та виконанням зобов'язаними особами своїх обов'язків згідно з умовами гарантії. Загалом, пропонуємо в цій статті називати правовідносини, у яких гарант бере на себе обов'язок сплатити замість принципала (боржника) певну суму, визначену умовами гарантії, на користь бенефіціара (кредитора) у разі пред'явлення останнім вимоги про сплату «гарантійними правовідносинами».

Суб'єктами гарантійних відносин є гарант (банк, інша фінансова установа, страхова організація), принципал та бенефіціар, якими можуть виступати фізичні та юридичні особи; об'єктом – кошти, у сумі, визначеній умовами гарантії, які повинні бути сплачені гарантом на користь бенефіціара за його вимогою; зміст правовідносин становить обов'язок гаранта сплатити на користь бенефіціара певну суму коштів у разі пред'явлення до нього вимоги.

Слід наголосити, що наведене вище поняття «гарантійні правовідносини» не

слід плутати з поняттям «гарантійні зобов'язання». Останнє розуміється або як зобов'язання, що виникає у гаранта перед бенефіціаром [13, с. 60] (вузьке розуміння), або як поняття, що одночасно включає в себе:

1) гарантійні зобов'язання в договорах;

2) банківські гарантії;

3) державні та муніципальні гарантії [14, с. 32] (широке розуміння).

При дослідженні правової природи гарантійних правовідносин необхідно визначитися з юридичними фактами, які є підставою їх виникнення. З цього приводу протягом останнього десятиріччя розгорнулася жвава дискусія.

На переконання більшості дослідників, серед яких М.І. Брагінський, В.В. Вітрянський, Л.Г. Єфімова, Н.Ю. Рассказова, Н.Ю. Єрпильова, гарантія є односторонній правочином, відповідно до якого гарант зобов'язується сплатити на користь бенефіціара певну грошову суму згідно з умовами гарантії.

Проте, в останніх дослідженнях цього питання науковці висловлюють критичні зауваження стосовно того, що гарантія є односторонній правочином. Досить слушним вважається зауваження Ю.П. Петровського, який, критикуючи зазначену вище позицію, вказує, що «банківська гарантія повинна включати істотні для всіх учасників умови: суму гарантії, строк гарантії, а також інші важливі для усіх учасників (а не лише для гаранта) положення, які підлягають узгодженню зацікавленими особами. Виходить, що гарант в односторонній угоді сам визначає всі умови гарантії та вручає її деякій особі, приймаючи на себе незрозуміло з яких міркувань та інтересів невигідне для нього зобов'язання сплатити грошову суму» [14, с. 65]. Далі науковець доводить, що підставою правовідносин за гарантійним зобов'язанням (зобов'язанням гаранта перед бенефіціаром по сплаті грошової суми) є складний юридичний склад із двох юридичних фактів (послідовно вчинених правочинів):

1) угода (договір) про надання банківської гарантії (що укладається між принципалом та гарантом);

2) одностороння угода з видачі банківської гарантії (що вчиняється гарантом на виконання вказаної вище угоди) [14, с. 70].

Продовжуючи дослідження Ю.В. Петровського, українська дослідниця Л.О. Єсіпова пропонує розглядати банківську гарантію «як сукупність трьох правочинів, що утворюють складний юридичний склад: угоди про надання банківської гарантії (що укладається між принципалом та гарантом); одностороннього правочину щодо видачі банківської гарантії (що укладається гарантом у виконання указаної вище угоди); одностороннього правочину з боку бенефіціара, що свідчить про прийняття гарантії» [15, с. 129].

Слід зазначити, що нами було проаналізовано практику Публічного акціонерного товариства «Державний експортно-імпортний банк України» в частині видачі гарантій на користь як резидентів, так і нерезидентів України. Із виявленого вбачається, що для українських банків характерно:

1) укладення між гарантом (банком) та принципалом договору про надання гарантії, на підставі якого за погодженнями сторін банк видає (надає) гарантію платежу на користь бенефіціара в забезпечення виконання зобов'язань за основним договором. У договорі про надання гарантії встановлюються взаємні права та обов'язки банка та принципала, визначаються умови, яким повинна відповідати вимога бенефіціара про здійснення платежу, та підстави такої вимоги (так званий гарантійний випадок), а також передбачається оплата банку певної комісійної винагороди за надання гарантії. Слід наголосити, що основним обов'язком банку за таким договором є видача та супроводження гарантії, у тому числі, виконання зобов'язань по гарантії, а основним обов'язком принципала є оплата послуг банку та, здебільшого, надання додаткового забезпечення виконання ним обов'язку з повернення грошової суми, сплаченої банком у разі настання гарантійного випадку та звернення із регресними вимогами до принципала. Можливість укладення договору між гарантом та принципалом передбачена ст. 569 ЦКУ, а не є лише породженням практики. Такий

УНІВЕРСИТЕТ «КРОК»

договір є двостороннім, оплатним і консенсуальним;

2) надання банком гарантії (або інша назва, що використовується на практиці – гарантії платежу) на підставі та на виконання договору про надання гарантії. Згідно з гарантією банк гарантує перед бенефіціаром виконання принципалом зобов'язань за основним договором. Банк також гарантує сплатити бенефіціарові визначену суму після отримання письмової вимоги бенефіціара про оплату за цією гарантією в розмірі платежу, що не перевищує розміру, гарантованого гарантією. Гарантія є одностороннім і безоплатним правочином, у якому встановлені обов'язки банку вчинити певні дії на користь управомоченої сторони – бенефіціара.

На нашу думку, сукупність юридичних фактів (юридичний склад), а саме – укладення договору про надання гарантії та, власне, видача гарантії, є підставами виникнення гарантійних відносин. За відсутності одного із зазначених фактів гарантійні відносини не виникають;

3) пред'явлення бенефіціаром вимоги до гаранта про сплату платежу, що можна вважати третім юридичним фактом, який є підставою для зміни гарантійних правовідносин – переходу від статики до динаміки. Така вимога, як односторонній правочин, є підставою для виконання гарантом свого обов'язку, який він узяв на себе внаслідок укладення договору про надання гарантії та видачі самої гарантії.

Висновки

Беручи до уваги вищевикладене, можна дійти таких висновків:

1) у побуті поняття «гарантія» та «порука» часто ототожнюються та використовуються тоді, коли йдеться про щось, що додає впевненості в тому, що певна дія буде вчинена, виконана, реалізована або щось відбудеться;

2) за гарантією банк, інша фінансова установа, страхова організація (гарант) бере на себе зобов'язання сплатити на вимогу кредитора (бенефіціара) замість боржника (принципала) грошову суму відповідно до умов гарантії. Це визначення більш точно передає правову сутність гарантії, тому пропонуємо внести відповідні зміни до ч. 1 ст. 560 ЦКУ;

3) правовідносини, у яких гарант бере на себе обов'язок сплатити замість принципала (боржника) певну суму, визначену умовами гарантії, на користь бенефіціара (кредитора) у разі пред'явлення останнім вимоги про сплату гарантійними правовідносинами;

4) за своєю економічною природою гарантія є кредитом;

5) за своєю правовою природою гарантія є складним правовідношенням, який включає три відносно самостійні правочини – договір про надання банківської гарантії, видачу гарантом гарантії та пред'явлення бенефіціаром вимоги до гаранту про сплату платежу.

Список використаних джерел

1. Новий словник української мови / укл. В. Яременко, О. Сліпушко Т. 1. − К. : Аконіт. − 2006. – 926 с.

2. Ожегов С.И. Словарь русского языка / С.И. Ожегов. − М. : Русский язык. − 1984. – 815 с.

3. Безклубий І.А. Банківські правочини : Монографія / І.А. Безклубий. – К. : Ін Юре, 2007. – 456 с.

4. Слома В.М. Гарантія як вид забезпечення виконання цивільно-правових зобов'язань / В.М. Слома // Дис. … канд. юрид. наук. – Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2007. – 205 с.

5. Молодико К.Ю. Банківські гарантії у міжнародному та внутрішньому обігу : питання теорії та практики застосування / К.Ю. Молодило. – К. − Тернопіль : Підручники і посібники, 2008. – 176 с.

6. Гонгало Б.М. Учение об обеспечении обязательств / Б.М. Гонгало. − М. : Статут, 2002. – 222 с.

7. Брагинский М.И., Витрянский В.В. Договорное право. Книга I. Общие положения / М.И. Брагинский, В.В. Витрянский. – М. : Статут, 2005. – 842 с.

8. Соболева Н.В. Банковская гарантия как способ обеспечения исполнения обязательств и практика ее применения в банковской деятельности / Н.В. Соболева // Дис. … канд. юрид. наук. – Томск : Томский Государственный университет, 2005. – 245 с.

9. Банківське право України: навч. посібник / Д.О. Гетманцев, Н.Г. Шукліна; МОН України, Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К. : ЦУЛ, 2007. – 344 с.

10. Байгушева Ю.В. Банковская гарантия / Ю.В. Байгушева // Дис. … канд. юрид. наук. – Ярославль : Ярославский государственный университет, 2008.– 162 с.

11. Аванесова Г.А. Применение банковской гарантии в товарном обороте / Г.А. Аванесова // Дис. … канд. юрид. наук. – М., Московский Государственный университет, 1999. – 144 с.

12. Красавчиков О.А. Юридические факты в советском гражданском праве / О.А. Красавчиков // Красавчиков О.А. Категории науки гражданского права. Избранные труды: В 2 т. Т. 2. – М. : Статут, 2005. – 493 с.

13. Петровский Ю.В. Банковская гарантия в российском гражданском праве / Ю.В. Петровский // Дис. … канд. юрид. наук. – Екатеринбург : Уральская государственная юридическая академия. – 2001. – 176 с.

14. Садиков О.Н. Гарантийные обязательства в гражданском праве / О.Н. Садиков // Хозяйство и право. − 2004. − № 9. – С. 31-41.

15. Єсіпова Л.О. Гарантія та її види за цивільним законодавством України / Л.О. Єсіпова // Університетські наукові записки. − 2006. − № 1 (17). – С. 128-131.

УНІВЕРСИТЕТ «КРОК»